

تاريخ دخول الإسلام في الفلبين

So Bandingan ko Kiapakaoma o Islam Sii sa Pilipinas

al Khutbah 80

Ki: Alim, Hassanor bin Maka Alapa

al Murshid al Am

al Insan Islamic Assembly of the Philippines

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ
أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا, وَأَشْهَدُ أَلَّا
إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ, اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ
وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَمَنْ اهْتَدَى يَهْدِيهِ إِلَى
يَوْمِ الدِّينِ وَبَعْدُ:

فَيَا عِبَادَ اللَّهِ يَقُولُ الْحَقُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ:
هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ
سَمَاوَاتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

Innalhamda lillāhi nahmaduhu wa nastaīnuhu wa nastagfiruh, wa na'ūdubillāhi min
shurūri anfusinā wa sayyiāti a'mālinā, man yahdihillāhu falā mudhillalahu, wa may
yudhlil falan tajida lahu waliyyan murshidā, wa ash'hadu allā ilāha illallāhu wahdahu
lā sharīka lahu, wa ash'hadu anna Mohammadan abduhu wa rasūluh, Allāhumma sali
wa sallim wa bārik alā Mohammadin sallallāhu alayhi wa sallama wa alā ālihi wa
sahbihi wa manihtadā bihad'yihī ilā yawmidd dīn wa ba'du:

Fayā ibādallāhi, Yaqūlul Haqqu Tabāraka wa Ta'ālā fil Qur'ānil Karīm:

Huwalladī khalaqa lakum mā fil ardhi jamī'an thumas stawā ilas samā'i fasawwāhunna
sab'a samāwātin wa huwa bikulli shay'in alīm. (Surah Al Baqarah 2:29)

Manga Oripn o Allah:

Sabap ko kialagaday dn o manga bandingan o manga Khutbah tano sa datar o ba
tano kiaankosi dn so manga ala' a bandingan ko Islam, na laboan tano pman so

sabagi' a manga thothol ko kiapakaoma rkitano o Islam ka an tano pkhasawa'i so sabaad a manga btad a patot a mala' a sabot tano ron, ka so Islam na inisogo' iyan so di kapakalipati ko andang sa mona a kna' o ba sopak ko manga ndaowan iyan, na so katatanodi ko iringa' a miaipos na pd oto ko kapananadm a inisogo' o Islam ka pkhakowaan sa thoma a mapiya.

Madakl a iringa' a thothol ko kiapakaoma o Islam sank'a'i a manga polo sa sindadan a sbangan a minisabap ko manga pattmbng (rahhālah) a manga Arab. Adn oto a giimatharo' a sii ko ragon a 804 *hijriyyah* a 1384 ko *miladiyyah*, go miatharo' pn a sii ko ragon a 785 *hijriyyah* a makaayon ko 1365 *miladiyyah*, na aya katharo' a marani ko kabbnar iyan na so masa a onaan oto sa datar o kiaaloya on o *as Shaykh al Allamah al Mutqin Shamsuddin Abi Abdillah Mohammad al Ansari ad Dimashqi* الشيخ العلامة المتقن شمس الدين أبي عبد الله محمد الأنصاري الدمشقي sii ko kitab iyan a pmbthowan sa *Nukhbatu ad Dahr fi Ajaibil Barri wa al Bahri* نخبة الدهر في عجائب البر والبحر sa pitharo' iyan a miakaoma a pagtaw a pd ko manga *Alawiyyin* (so mbawataan o Nabi, a go so manga taw a maampil kiran na pthawagn siran a *Alawiyyun* a sipik oto ko ngaran o Ali bin Abi Talib) sii ko nm a manga polo sa Sbangan a pmbthowan sa Silī (Celebes), na miagingd siran on a go mimomoriataw siran on a go pindatoan iran a go ron siran dn miamatay, sa pitharo' o manga tata'o a so ingd a Silī na mararankom iyan so manga polo sa Pilipinas a go giya Sulawesi a polo a Indonesia. So pman so manga panonothol a manga taw sa Auropa na aya katharo' iran na aya paganay a kaomaan o manga *Alawiyyun* na sii sa polo a Sumatra a so kiapamatay ran roo na inigaang so manga tahun (date) o kiapamatay ran sii ko manga kobor iran a sii kon ko qarn (century) a ika nm a go sii ko qarn a ika lima sii ko Hijriyyah.

So Manga Alawiyyun a Pthawagn a Manga Sharief:

Adn a salompok a manga taw a manga *Alawiyyun* a pthawagn siran a manga Sharief a mialagoy siran ko kandadato o manga *Umayyad Dynasty* (Umayyad Dynasty) odi na so Hajjaj a pphamono' kiran, go miatharo' pn a mialagoy siran sabap ko pamiliya o Taqlaq odi na pamiliya o Taqral, sa miaaloy ko payagan o Hajj (Majallah al Hajj) a aya kiaokitan iran na phoon siran sa Hadramawt sa Yaman na tomipas siran sa India, oriyen iyan na tomiaros siran sii ko manga polo sa Sbangan, sa adn a minisampay ron sa toka' a Malayu, sii sa polo a Sumatra, a go sii sa polo a Jawa (Java), so sabagi kiran na minisampay ko matitimo' a manga polo a Pilipinas a walo siran kataw a bials o thothol so manga ingran iran a siran kon so:

1. Sharief Awliya
2. Sharief Maraja
3. Sharief Hussayn
4. Sharief Zaynul Abidin
5. Sharief Ahmad bin Ali (Raja Baginda)
6. Sharief Makhdom (Ishaq ibn as Sharief Awliya)
7. Sharief Abu Bakr
8. Sharief Mohammad bin Ali (Kabunsuan)

Oman i isa sank'a'i a manga sharief na mala' a miasangan iran ko kipndolonn ko Islam sii ko manga taw, sa aya mala' kiran i miaprarad a go miakandato na so Sharief Abu Bakr a miaadn a pnggraran sa *as Sultan Sharief al Amil al Mujidd ad Da'i al Mujtahid*, السلطان الشريف العامل المجدّ الداعي المجتهد a skaniyan i maawid ko panolon o Islam, sa minisabap on na miagislam so manga taw a tanto a madakl sii sank'a'i a manga polo.

So kiapakatindg o Sultanah sii sa: Sulu, Maguindanao, a go Ranaw

Sii ko kiaipos o mararani 160 ragon na so manga taw sanká'i a manga polo na piagagama iran so Islam. Sa miakabkn so kadato a Sultanah sii sa Sulu, so Sultanah sii sa Maguindanao (Mindanao) so Sultanah sii sa Buwayaan, a go so kadato o Pat a Phangampong a Ranaw. Giyanka'i a tlo a kadato a Sultanah na kiaganggaman iran so kalangowan o lopa a Mindanao a go so makadadair on a manga polo a go giya Palawan, Basilan, Tawitawi a go so manga polo sa Sulu. A so katimbl anka'i a manga polo so manga ala on a go so maroni ron na katotokawan imanto a pmbthowan sa Mindanao.

So kiapakaoma o Mohammad bin Ali (Sharief Kabunsuan) sii sa Mindanao na miaislam iyan so manga taw sa Kotawato a go sa Ranaw, sa skaniyan i paganay a kagraran sa Sultan sa Mindanao, sa miabarmbad so manga moriataw niyan sa taman sa miakaoma so kiandato o Mohammad Sultan Dipertuan (Dipatuan) Qudarat a skaniyan na Sultan sa Mindanao, a da a lawan iyan a batalo a mawaraw a dato a lomininding ko Islam ko kiapakaoma o manga Ispaniyol.

Inogopan skaniyan o manga dato a manga Mranaw ko kapnjihada ko manga Ispaniyol a go skaniyan na sii niyan piakatindg so kota' iyan sii sa Ramitan, sii sa gapa imanto a Sultan Gomander, sa Lanao del Sur, na so kiagobata on o manga Ispaniyol na sii miagapas sa Butig ko kiaangl iyan, na so kiapakabagr iyan na linibt iyan so Pangampong a Ranaw sa miakitabang ko manga dato on a go so pagtaw ron na sii ko kiakasoy niyan makithidawa' ko manga Ispaniyol na aya manga sondaro niyan na manga Mranaw.

Sii ko oriyen o kiawafat iyan na kialobayan so kadato o manga Muslim, sa so miakasambi' on a wata' iyan a Sultan na malobay i kandato, na so manga Mranaw na piakatindg iran so Pat a Phangampong a Ranaw sa minggolalan sa pamikiran o Balindong Bsar sii sa Masiu, na mialimod so pat kataw a manga Ambassador o pat a Phangampong a Ranaw sa sii siran mithimo' sa Sawir, Masiu. Giyoto i ktodan o kiapakatindg o Pat a Phangampong a Ranaw a so Onayan, Masiu, Bayabaw, a go so Balo'i.

So Kiapakaoma o Ispaniyol ko Ragon a 1521

Sii ko ragon a 1521 na si Ferdinand Magellan a phoon sa Ispaniya na miakaoma sa polo a Sugbo (Cebu) a lima a kapal a pag'daan iran na miakingginawa'i ko dato sa Cebu a so Raja Humabun, sa pinggalbk iyan so kakristiana niyan sankoto a dato. Siongowan i Magellan so maito' a polo a Mactan sa phakabayadn iyan so dato on a si Dato Lapulapu sa bois sabap ko kababaloy niyan a akila o dato sa Ispaniya. Na somianka' si Lapulapu o ba bayad sa bois sabap sa skaniyan na Muslim, sa piagiyasa iyan so manga sondaro niyan ko kapthidawa. Na inabanti siran i Magellan a go so manga sondaro niyan a khindiditar siran sa manga rabn a potaw a si Lapulapu na maito bo' a di niyan katatalandiyang ka tinambd bo' a nditarn iyan a adn a kampilan iyan a phamitas, na mithidawa' siran sa mabasng, na da mathay na miabono' i Lapulapu si Magellan sabap ko kiapotola niyan sa lb iyan ko kazosompatan o rabn iyan a potaw na kinowa niyan so bankay niyan a tanda sa biyag ko kiathidawa'. Miakapalagoy so manga Ispaniyol sa komiasoy siran sa Cebu.

Antawaa si Magellan?

Skaniyan si *Fernao de Magalhaes* a tngr a taw sa Portugal a sasakodowan iyan so kadato' o Spanish King, pd skaniyan ko manga sondaro a gomiobat sa Sbangan, paganay ron na sii sa India a pd iyan si Alfonso de Almeida ko ragon 1505, ika dowo so kiagobata a Portugal sa Malacca sa miataban iran ko ragon a 1511. Oriyan o miakapito ragon a kiasakodo niyan ko manga gobat sa Sbangan a Muslim na mimbalingan ko ingd iyan, na miangpd ko gobat a somiangor sa Pagabagatan a Africa (North Africa) sa inithidawa' iran so manga Moors a manga Muslim a ndadadato sa Africa a siran i miakataban sa Andalus ko kiandato'i ron o manga Muslim. Miakapamisita si Magellan sii sa Maluku ko ragon a 1511-12 a giyanan so pkhapoonan o palapa (Spice Island) a pd sa gapa a Indonesia. Sabap sankoto a sima' iyan sa Malacca na miapakaayon iyan so dato sa Spain a si King Charles V a nggastowan iyan so lalalakaw niyan sa masakop iran a Maluku a mabaloy a pd sa ndatoan a Spain, sa miakaayon so King sa giyoto dn i kiapanagipoon o da' a lawan iyan a thotholan ko kiasawa'i sank'a'i a doniya a skaniyan na matiboron.

Gomianat skaniyan sa San Lucar, Spain ko ragon a 1519 sa lima a kapal a pd iyan a aya kadakl a taw niyan na 235 na inisampay sa Pilipinas ko March 17, 1521 Na miapatay skaniyan i Dato Lapulapu sii sa Mactan ko kiagobata on i Magellan. Aya bo' a miakambalingn sa Spain ko lima a kapal na sasatiman a so lbi ron a maito a pmbthowan sa Vectoria ko ragon a 1522 sii miakaampir sa Seville, Spain a pphangolinan i Juan Sebastian del Cano, a aya bo a taw niyan na 18 a Ispaniyol a go pat kataw a Malayu sa siran bo' i mialamba' ko 235 a lomialakaw.

Si Magellan na adn a manga palatiko' iyan a manga Malayu a aya niyan siran inosar ko kiapragaragat iyan a kinowa niyan siran sii sa Malacca, sabap sa so kiagobata a Portugal sa Malacca ko ragon a 1511 na miakaonot roo si Magellan a sondaro o King sa Portugal ka skaniyan na Portuguese. Miaaloy pn ko sabagi' a thothol a si Dato Lapulapu na miakapanabang ko kialindinga sa Malacca ko kiapakaoma o manga Portuguese. So isa ko Malayu a kinowa i Magellan a palatiko' iyan na piakasold iyan ko agama a Nasrani na bithowan iyan sa ngaran a Enrique sa inibgay niyan on a pasad a asar ka khristian na imbgay niyan on so manga tamok iyan ko oriyon o kapatay niyan asar ka onotan iyan skaniyan ko kaphragaragat iyan sabap ko kapasang iyan i kapragaragat sa giyoto i miasowa'.

Sii ko oriyon o kiapatay i Magellan na tiontot i Enrique so manga tamok iyan sabap ko amanat iyan on, ogaid na da on bgan o olowan a miakasambi ki Magellan sa aya pitharo' iran on na tatap ka dn a oripn ami. Kiararangitan si Enrique na somiong ko dato sa Cebu sa pitharo' iyan on a aya mapiya na dotiyan tano anka'i a manga Ispaniyol ka an siran mamatay ka kiabinasaan so manga babay rikitano ka madakl a mialobd iran on. Sabap roo na miagiyasa si Humabun sa mala' a pagana na tiagoan iran sa doti na tiawag iran so manga taw ko manga kapal a tompad siran ka an siran makakan ko pagana na miakaoma so sabagi' kiran sa da iran nayawa so sabaad na komian siran na so kiagdama iran ko doti na miagapas siran sa kilid a ragat sa tiawag iran so makaada ko kapal a di siran thpad sa palagoy siran ka kiadotiyan siran a langowan a miakakan ko pagana. Sabap roo na miakatolak so manga kapal sa mialagoy siran sa miantap siran sa Mexico.

So kiabaling o manga kapal ko kiapatay i Magellan a miokit siran sa Mexico na so lima a kapal na aya bo a inirampay ron sa Ispaniya na sasatiman a go 22 a taw niyan sa

so 235 a pasairo o lima a kapal ko kiaganat iyan sa Ispaniya na giyoto bo i miakambalingan on ka so da on mamatay sa Cebu na miamatay a sakit sii sa ragat, a so pat kiran kataw na manga Malayu a ika lima iran si Enrique a minibagak sa Cebu.

Oriyan oto na komiasoy si Enrique sii sa Malacca, sa skaniyan i mama a miakalibt sa doniya kna' o ba si Magellan ka da niyan mapakathmo so lalakaw niyan na miatay sii sa Mactan. Patot ko Muslim a ipagandisan iyan a aya paganay a taw a makalibt sa doniya a miapakathmo niyan na taw a Malayu a Muslim a si Enrique.

Sii pman ko ragon a 1527-29 na miakaoma so gobat i Saavedra. Na sii ko ragon a 1542-46 na miakatondog so gobat i Villalobos na siakop iran a gapa a Pilipinas na aya mabagr on na so gobat i Miguil Lopez de Legazpi, ko ragon a 1565 a go inibtho iran dn sanká'i a manga polo so ngaran iyan a Pilipinas a sipik iran ko kalowasan a King sa Ispaniya a sa masa oto na da pn madato a si Prince Philip II.

Paliyogat a kasabotan o Muslim a so history ko manga Muslim sa Pilipinas na adn a da on mapanothol a go da soratn o manga panonothol a manga kolompowag a giyanan so pmbthowan ami sa miadadag a glangan o thothol (*missing link of the Moro history*) a ipoon ko ragon a 1521 na miakaoma ko ragon a 1565 a giyoto dn i kiaphoon o kiaagawa a Ispaniya sa Pilipinas na ipoon roo na taman ko ragon a 1894 a giyanan so masa a kiaato i siki Andres Bonifacio, na so pagltan ankanan a dowa a masa a 329 ragon na da a khdgan ko history san o manga Muslim sa Pilipinas, sa so manga panonorat sa history na phlpasn iran anan o ba iran mapamagosay so manga btad a miamanagad sankanan a sobra tlo gatos ragon. Apiya si Cesar Adib Majul a somiorat ko thotholan ko Muslim sa Pilipinas na da niyan anan matalasay sa mablang, sa aya mala' a miapanothol iyan na so giikathithidawa' o Ispaniyol a go so Moro, ogaid na so blangan o kapagagama a go so kakhaoyagan, a go kaphagingd a giyanan i onayan o history o Muslim na da' a ba niyan on bandingan sabap dn oto ko kaada o manga pasodan (references) a ron iyan maphakapasig so manga thothol iyan.

Aya sabap a di ran san kaplabo'i na giyanan so manga ragon a kiambkn o manga lompokan a Christian, a so manga Friars, Jesuits, Dominican, Anglican, a go so manga pd a order o Christianity a pagoolowanan siran o manga pari iran a kiristiyán iran so manga Muslim sanká'i a manga polo sa miosar siran sa langowan a okit a kakhapir o pagtaw a Muslim. Sabap roo na di ran oto pagalowin ko history ka opama o aloya iran na khapokaw so darm o Muslim a go khatokawan a giya nka'i a manga polo na manga Muslim a taw ron ko da iran on pn kapakaoma. Ogaid na so langowan a pinggalbk iran ko kiakristiana iran ko manga Muslim na palaya dn anan misosorat sa basa a Ispaniyol a matatago' sii sa University of Santo Thomas a go sii ko manga Library sa Ispaniya a go sa Portugal.

Opama o adn a mapasang a Muslim a makapaganad sa basa a Spanish a go Portuguese na khasabot so history tano a madadadag ko lagaday o masa a malndo a sobra sa tlo gatos ragon.

So Pakaasal o Ngaran a Moro:

Gowani a makaoma so manga Ispaniyol sii sanká'i a manga polo, na isa a thotholan on na siagadan iran a isa kaawang a manga Muslim sii sankanan a ragat sa tampar sa Palawan na inizaan iran o antonaa i agama iran na pitharo' iran a siran na manga

Muslim. So kian'ga iran sa aya agama iran na Islam na bithowan siran o manga Ispaniyol sa Moro sa inidatar iran siran ko manga taw sa Morocco a manga Muslim. So Moors Empire a mindato sa Algeria, Tunisia, Morocco taman sa Mauritania na siran i manga Muslim a gomiobat sa Andalusia a lopa a Spain sa kiandatoan iran sa miathay a masa, sa giyoto i paganay a kapakambowat ankoto a ngaran a Moro a inibtho ko manga Muslim sa Pilipinas.

Sabap san na adn a manga Muslim sa Pilipinas a di ran tharimaan ankanan a ngaran a Moro sabap kon sa ngaran anan a phoon ko rido'ay na marata' a anan a ngran a go so maana niyan a midadakot ko manga dictionary a English na makatotoro' sa maana a marata'. So pman so sabagi a Muslim na tatarimaan iran anan ka kagiya ngaran a phoon ko rido'ay a tiarima' iyan a skaniyan na kiandatoan o manga Muslim so ingd iran na sabap roo na so ngaran a Moro na mapiya a ngaran.

Gowani a pakatindgn i Nur Misuari so Panmpang Maradika o Thikaloks a Moro (Moro National Liberation Front) na inibtho niyan on so ngaran a Moro. Miagkas so masa sa piakatindg i Ustad Salamat Hashim so Panmpang Maradika o Islam a Moro (Moro Islamic Liberation Front) na miabagr pman so ingaran a Moro sa giyanan i miambtad iyan taman sa gomimaw anka'i a ngaran a Bangsamoro a miaosar sankai a bago a kiambitiara'i a Parinta a Pilipinas a go so MILF na miakabagr so kaphagosara sankai a ngaran a Moro a margn o ba maponas sa darm o pagtaw a Muslim sii sa Pilipinas.

Gowani a kalobayan so bagr o Ispaniyol ko kiaato o manga taw sa Pilipinas a manga Pilipino, sa miagdam iran a da a ba iran kakhatatap sankai a ingd sabap ko kinikagowadn kiran o manga taw ron, na palagoy sa di siran makathapapay ko pagtaw a Pilipino a andang iran a sakop sa khakowa siran a diaman sii sa doniya na inikhonsi' iran so manga Mericano sa pphasaan iran a Pilipinas sa arga a 20 Million Dollar, sa aya kaphakaokit iyan na omanti' na pthidawa' siran a go so manga Mericano na oriyen iyan na pmbitiara'i siran sa mokit sa *negotiation* sa ba iran dn pphasaa a Pilipinas sii kiran sa giyoto i miaolawla.

So Kiandato' o Manga Mericano (1899- 1946)

Ipoon ko ragon a 1899 ko kiapasad o kapasadan sa Paris (Treaty of Paris) ko kiaphasaa a Spain sa Pilipinas sa America, na so manga Mericano na kiaganggaman iran so manga polo a kiandatoan o manga Ispaniyol sa di ron pd so manga ingd a da iran masakop a giyoto so ingd o manga Muslim sii sa Mindanao a go so manga polo niyan.

Aya inokitan o manga Mericano sa kapakalnggawa iran ko rarangit o manga Muslim sa Mindanao na miosar siran sa manga okit (policies) a mananaw a maitomaito' na znp so Muslim sii ko kalaan ko pagtaw sa Pilipinas a kna a ba manga Muslim (policy of integration), sa miokit siran sa okit a kazinanad (education) sa aya pitharo' iran ko manga Muslim na miakaoma siran sa di ran pagaogn so agama o Muslim a ba datar o Ispaniyol, a go di ran mbinasaan so smpad a go so adat o Muslim (custom & tradition), sa aya kabaya' iran na phangndaon iran so manga Muslim ko bago a manga kata'o sii sa doniya ka an siran maidokado sa mabilangataw siran. Sii sa paganay na da tarimaa o manga Muslim ankoto a dolon iran sa inipanapok iran so manga wata' iran na aya piakasombak iran sa iskowilaan na so manga oripn iran a go so manga sanggowit iran, na tominigr so masa na so manga oripn na aya miamakasowa' sa ilmo' sa miakanggalbk siran ko manga pangadapan o parinta a

Mericano na miakaporo' so kaoyagoyag iran, sa mimbaloy siran a tingagn tingaraan sabap ko ilmo' iran a go so tamok iran sa siran i kiaonotan o manga barabangnsaan a da' a tamok iyan na sabap roo na miambasa o Mranaw so pananaroon iyan a:

Di dn masa o bansa so masa o tatamokn

Pd roo pn so pananaroon iran a:

*So pagalad o tapar na aya mabaloy pn'd,,,
Na so lankat o torogan na aya makhotawato*

Bialoy o Mericano so kapaganad sa basa English a aya iran inipoyapoy ko manga taw sa Pilipinas, taman sa inakal iran so manga Pilipino, sa siran i minili' ki Rizal a kabaloy niyan a National Hero, ka kagiya khaosar iran ko antap iran a kazinanad sabap sa si Rizal na mala' i kata'o ko ilmo' iran, na opama a tig iran ka aya pili'a a hero o manga Pilipino na si Andres Bonifacio na sabap ko inatowan iyan so manga Mericano na pagatowan tano o manga Pilipino ka kagiya so hero a batalo sa kathidawa' na pzyananan o pagtaw niyan so kawaraw niyan.

Misabap san na mimbaloy so Pilipino a di niyan katawan i kilala niyan (Identity) niyan ka aya mithaong on na so Mericano a aya antap iran na so kabaloy anka'i a manga Pilipino a mosazo iran sii ko manga kompaniya iran a go sii ko parinta iran amay ka mabaloy so English a aya iran basa sa aya dn a gii ran mipamimikiran na so pamikiran a go akal a Mericano

Aya isa a miaosar iran a mama ko kaphakalmka ko paninindg o manga Muslim na aya kalaan on an so manga Mranaw na so kiaosara o Mericano ki Dr. Najeeb Saleeby a skaniyan i maporo' a komikibir ko paganadan a English sii sa Mindanao a go sii ko manga Moro.

Si Najeeb Saleeby na arab a tngr a taw sa Libanon a graduate ko American University sa Beirut, Libanon, a go miaganad sa Medicine sii sa New York's Bellevue Medical School, sa mimbaloy skaniyan sasanaan ko sinanad a English o manga Mericano, na sii komiadr sa Malabang sa miningginawa'i niyan so manga dato o manga Mranaw na sabap ko kapkhababaya'i ran ko taw a Arab na kiababayaanan iran si Dr. Saleeby, sa si mambo' si Dr. Saleeby na miolog a poso' iyan ko manga Muslim sa inisurat iyan so dow a kitab iyan a Moro History, Law and Religion (1905) a go so History of Sulu (1913).

Aya bantak i Najeeb Saleeby ko kiasinanada niyan ko manga Moro na so kapakaozor iran a isa a pagtaw a Muslim a adn a kabnar iran ko kapakamaradika', na da oto kasoatn o manga olowan ko Mericano, ka kagiya adn a salakaw a antap iran a so katatap anka'i a pagtaw a oripn iran sa kapamimikiran a go galbk, na sabap roo na inawaan i Dr. Najeeb so galbk iyan. So kiapakasambi' o isa a olowan ko Mericano a mapiya i mokmok ko Moro na piakakasoy niyan pharoman si Dr. Njeeb ko galbk iyan sa miakala' so kandadato'an iyan a galbk, na da pman mathay na miatay akoto o Mericano na kiasambi'an sa salakaw a marata' i mokmok ko Muslim, na miyawa mambo' si Dr. Najeed ko galbk iyan ka katawan iyan a di mapiya so kaondasan iyan.

Giyankanan a dow a kitab na giyanan bo' i kitab a mapphanontol o manga Muslim a minisurat ko thotholan kiran, a aya pn a somiorat on na taw a kafir, ko da pn kisoratn

i Majul ko kitab iyan a Muslim in the Philippines, a go so manga pd a panonorat a manga Muslim a kna' o ba makararankom ko btad o Moro so manga kitab a inisorat iran, sa da dn magaga o manga Muslim o ba iran misorat so thotholan kiran sa bontal a tarotop. Apiya sankai a kapapantagan a masa tano na tanto a maito' a minisorat a kitab a pantag ko Muslim sa Pilipinas, a o ba di poloan a manga Moro a miamakadoctor ko history a go so manga pd a kata'o, ogaid na tatap dn a so Moro na pagtaw a di mapasang i kabatiya, a so miamakasowa' kiran na di siran biaksa' ko kapanorat sa kitab.

Isa a papata' sa so pagtaw na khisalawo' ko kapakamaradika' na mabaloy siran a pagtaw a mababaya' matiya' sa manga kitab, a go so miamakasowa' kiran na manga papasang i kazorat sa kitab, na o aya maadn na so sopaka' anan, na tanda' sa so pagtaw na mawatan pn ko kakhisampay niyan ko atong o kapakamaradika' a go so kapakaozor.

So Mericano na piangnda'o iran so Pilipino sa kabaloy niyan a komakamal ko manga pangadapan iran (white collar job) sa da iran barasaa sii ko (yellow collar job) odi' na (blue collar job) a giyanan so kabaloy ran a mapasang sii ko kapangmbaal sa kapandayan a maakina a khisabap on na ka industrialize so pagtaw sa phakaozor so kaoyagoyag iran. Sii siran piakathakamar ko manga kata'o a *humanities* ka kagiya okit anan o pphanalaingd ko kapphatonga niyan ko otk o pagtaw a kiandatoan iyan sa matatap a oripn iyan, kna' o ba sii ko *applied sciences*, a kata'o anan a da' a bangnsa niyan a go iphakaozor o maoori a pagtaw, sa inidolog siran ko kabaloy ran a manga manager sa kompaniya, kna' o ba so kabaloy ran a manga papasang a *entrepreneur* a makapmbago siran sa manga dagangan a phitibarang ka an siran makaexport sa pithibarang a manga maakina odi' na kapandayan sa maanton kiran so tamok o manga ingd a salakaw a phamasa sankoto a manga kapandayan iran.

Sabap san na mimbaloy so Pilipino a pphamaganad sa ilmo' pantag sa an iyan mipphangaoyagan sa pnggalbk ko manga pd a ingd sa doniya na aya kambaling iyan na amay ka makaraot ko omor a *retirement age* na khaoma niyan so pamiliya niyan manga wata' iyan a aya minos na datar iyan a miagiskowila mambo' sa pantag sa an makanggalbk ko pangadapan sii sa doniya na aya on pman somambi' a pnggalbk ko di niyan ingd sa taman sa maloks na giyoto dn i masosowa' iyan sa di niyan dn mapamlano so kapakaozor o ingd iyan sa mapiya, ioman on a so parinta niyan na parinta a kathkhawa' sa da dn a kaphakapiya niyan.

So atoran a democrasiya na atoran a sii soso'at ko pagtaw a aya ropan iyan na pagtaw a lomalawan ko sowa' a go lomalawan ko tamok, a di maphamasa so boto niyan ka sasabotn iyan so kabnar iyan, a langowan a kalalalongan o dato na siran i phakaoto ron, sabap roo na totonggo'an iran so manga galbk o dato' iran, sa tanto kiran a mabagr so pamikiran a lankap (public opinion). Amay pman ka aya pnggolalan ko democrasiya na pagtaw a miskin a go korang i kipantag ko kata'o na pmbaloy so parinta a democrasiya a parinta a kathkhawa' sa datar o kamamasa'i tano ron sa Pilipinas sa so politician na pphamasaan iyan so boto o pagtaw sa pphagdasan iyan mambo' so ompiya kiran ka kagiya mapphamasa niyan kiran so kadato' iyan.

Madakl a manga ingd sa doniya a siyanan iran a America a go kiopiya iran so pangitaban iyan ka o ba siran makaozor sa madatar iran, isa on a ingd a Tunisia na antonaa i miasowa iran? Datar a Pilipinas a kathkhawa' sii ko printa na da dn a ba kapakaozor sabap ko kaada' kiran o dow a btad a inaloy tano a so pagtaw na

somasabot a go kawasa, a o mada' anan na pmbaloy so kambotowa' a kaphasa sa boto na di phakamoayan so mapiya a dato sabap ko kamimiskini ko pagtaw.

Karata' a okor a aya miakasakop rkitano na Ispaniyol a go giya America, opama o aya miakasakop rikitano na giya Britaniya na di khabinasa so smpad tano a go so adat tano ka kagiya siran na pagtaw a pphagadatan iran so smpad o ingd a pkhasakop iran, sa aya karina san na giya Malaysia a go giya Brunei na da dn maawg so tradition iran ka piagadatan a Britaniya.

Giya pman a America na pagtaw anan a da' a bangsa niyan a miphagandisan iyan ka so manga apo' iran na manga ozk a go bisaya' a Britaniya a phoon siran ko pithibarang a ingd sa doniya na inibowang siran sa gapa a America gowani a madescover a England sa gii siran roo pakanggalbkn na pkhowaan a Britaniya so pkhargon iran. Sii ko kialagaday o masa na miapamikir iran a mmaraadika siran sa England na miato siran sa kathidawa' na sabap ko kawatan o lt na miapgs iran so sondaro a Britaniya na miakasibay siran a isa ka pandato'.

Sabap ko da a history ran a aya iran maptharagombalay, na aya bialoy ran a pasodan o parinta iran na so ptharoon a kamaradika' (Liberty) ka kagiya manga oripn siran sa asal, na so kiapakatindg o parinta iran na rinido' iran a langowan a parinta a kingdom a kandato' iyan, sa langowan a pkhakontrol iran a ingd sa doniya na pmbinasaan iran ka aya pphamolaan iran on na so sabot iran ko demokrasiya ka an iran pkhipaar ankoto a ingd a go so pagtaw ron. Sabap ko kiapakaosor iran ko ilmo' na miaosar iran so bagr iran sa kiapgsa iran ko manga pd a ingd sii ko langowan a katampar iyan a bagr a sondaro, a go tamok, a go kakawasaan.

So manga Muslim na giyarobat iran so manga Mericano, ogaid na andamanaya i kaphamikir anka ko mabagr a Mericano a kiandatoan iyan anka'i a Moro a inikopay a dokaw ko kiapakithidawa' iyan ko Ispaniyol ko sold o miaka 377 ragon, na ba niyan khasmpang so bagr anka'i a bago a gomogobat a langowan a bagr na makokowa niyan. Ogaid na so Muslim na da dn thapapay sankai a rido'ay a bago sa inatowan iyan ko langowana bagr a mipapaar iyan. Sa inosar iyan so kampilan iyan a iniato niyan ko mabagr a sandiayata a datar o Garand, Carbine, a go so pd a gomaan iran.

Taman sa inisampay sa so manga Muslim a muhajid na anda i kazold iran sa maydan ko kathidawa' na babdn iran a lawas iran a balagn ka anda i kasogat iran a panglo a 30 caliber na so rogo iran na di khaodod sabap sa so balagn na anda'i kaopak iyan na gii bo' ndmt sa magaan na pkharn iyan so rogo' o ba toga' na di khadaan sa bagr so Muslim sa taman sa matidaw niyan a kampilan so Mericano na mititir a olo niyan sa pkhaona pn matay a di so Mulim sa aya minos na minipagonong iyan.

Sabap roo na miakaawid a akal o Mericano o andamanya i kapataya niyan ko Moro sa di niyan mipagonong. So Mericano na di siran magosar sa gomaan a maito sa ba iran gaganapn ko matas a timbak iran a datar o Garand a go so Carbine, na misabap roo na inimbinto iran a makambaal siran sa phaninggas a birbir a iganap iran ko matas a gomaan iran ko gii ran kapakithdawa' ko manga Moro. Pialiogatan iran si Felix Browning a pangngmbaal sa birbr sii sa America a makambaal sa phaninggas a birbir na giyoto i kiambaali niyan ko birbir a 45 Calibre a giyoto i miabaloy a official a birbir o manga sondaro a Mericano a iphamono' iran ko manga Moro, na sii ko ragon a 1911 na tiarima' a parinta a America a so birbir a 45 na aya official a birbir o manga sondaro iran.

Giyanan i saksi' a minidakat ko history a mataan a so Moro na da a lawan iyan a pagtaw a mawaraw i kapakithidawa' a go matigr a somisiyap sii ko Islam.

So kiaatowi o manga Indian sa America ko manga Mericno na tanto a a mabasng, taman sa miatharo' o Mericano a aya bo' a mapiya a Inidan na so miatay a Indian. Na gowani a masangat iran so manga Moro sii sa Mindanao na miatharo' iran pharoman a:

Aya bo' a mapiya a Moro na so miatay a Moro.

Giyankaya a thotholan ko kiambaali ko birbir a 45 Calibre a pantag ko manga Moro, na da ko paratiayaa ko paganay akn on kan'ga ko manga loks na philoba akn i kabbnar iyan na miatoon akn a mataan dn a bnar, ka misosorat ko thotholan ko kiambaali sankanan a birbir a aya sabap iyan na so giikapakithidawa' o manga Moro ko manga Mericano na di ran khapatay so Moro o di ran daan a matimbak a birbir a 45. Allahu Akbar.

Gii tanowa'i panotholn ka antano pkhatago'i a ginawa tano sa pangoyat sa mataan a ski tano na pagtaw a matgas a da' a ba rkitano miakasakop a salakaw a pagtaw, sa khapakay a ipagandisan tano sa doniya a skitano so pagtaw a maradika' ipoon sa paganay na taman dn sa kasisiyapa tano ko agama tano a Islam na khatatap tano dn a maradika' sii sankai a doniya sa aya bo' a pthaoripnan tano na so Allah a miaadn ko langowan a adn.

Sii ko paganay a kiapakatindg o parinta a Mericano sa Pilipinas, na bigan iran so manga Muslim sa okit a kandato' a bithowan iran sa Moro Province a makaatag ko parinta a America. Piangni o manga dato o manga Muslim sa Ranaw ko ragon a 1935 ko parinta a America a di siran mitapi ko parinta a Pilipinas a phakamaradikaan a America sa pthalimbagak siran sii ko parinta a Mericano, sa inipakawit iran ankoto a sorat iran a basa Mranaw a pindiorobasaan sa English ko Governor-General sii sa Zamboanga, na so kiakowaa niyan ko sorat na inipakawit iyan sii ko parinta a Mericano sii sa Manila, na so kiakowaa iran ko Sorat na inipakawit iran sii sa America sa inisampay sii sa Congress a America, sa taman sa miapamagosay ran sii ko kalilimod o Congress.

Giyankanan a sorat na pthawagan a *Dansalan Declaration* a sasoko ko history o Bangsamoro a mataan a so manga olowan o manga Muslim a go so kalanakpan a Muslim na di ran kabaya' o ba siran mitapi sii ko parinta a Pilipinas a phakatindgn o manga Mericano.

So Kiapakatindg o Parinta a Pilipinas (1946-2015)

Sii ko 1946 na inibgay a America so kapakambisa a Pilipinas ko oriyen o kaipos o commonwealth government a inipoon ko 1935, a si Manuel L. Quezon i paganay a olowan (president) o Republica a Pilipinas, na inphoonan iyan so kitapi o ingd o manga Moro a mabaloy a gapa a Pilipinas, sa so bangsa a Pilipino na marankom iyan so Muslim.

Maitomaito' na so Muslim na pkhatoyok sii ko atoran a kandato' o parinta. Sa piakatindg o parinta so manga lompokan a kandato' a datar o manga provincia,

municipalities, a go so barrios sii ko ingd o manga Muslim. Na miphoon roo dn na miakalobay so kadato o manga dato a go so manga sulutan taman sa inisampay sii ko matag tanda so kadato' iran (symbolic power) a da' a ba niyan bagr a parinta sa ba niyan mapnggiragiray so btad o pagtaw.

Gowani a makasibay a Pilipinas sa biokaan siran o manga Mericano sii ko ragon a 1946, na so paganay a olowan (president) a si Roxas na pinggalbk iyan so kitarosn iyan ko galbk i Quezon ko kitapi o ingd o manga Muslim sii sa Pilipinas sa miokit sa ikmat a go akal sa inosar o parinta so manga Muslim a miamakasowa' sa basa English sa kadolona ko pagtaw a Muslim sa kapangpd iran ko parinta a Pilipinas. Miakaogop roo so kiaprarad o sinanad a Sdpan ko manga Muslim sabap ko kiapakararad o basa a English ko kalangkapan o pagtaw a go so ikmat o manga dato o manga Muslim sa kapakaparatiaya o kalangkapan a Muslim sa so parinta a Pilipinas na aya mapiya a di so kathalimbagak ko parinta a Mericano.

Ioman roo a so manga Mericano na da a mala' a anogon iran ko manga Muslim a go so ingd iran kawali ran sabap ko katawi ran sa so manga Muslim na pagtaw a di dn thopa ko salakaw a pagtaw a di niyan royod sa agama, na sabap ko kiazinagadi niyan ko kawaraw o manga Muslim, na miada so anogon iran on sa biokaan iran sa porot ko parinta a Pilipinas sa sa dn sa kiandodolona iran.

Na sabap ko di tanto kapakatitibabang o pagtaw a Muslim ko sabot sa so miamakasowa' sa English na aya dn a piamikir iran na so kitapi ko parinta a Pilipinas, ioman roo a so kiaadn o kandato' sa dalm a ingd o parinta a pianndo' so manga olowan ko manga ingd a datar o Mayor, Governor, Dipotado, na miamamangpd on so sabagi' ko manga olowan o manga Muslim na miakararad oto sa kiatarimaa tano ko parinta a Demokrasiya na giyoto dn i miamantk a miapd so manga gapa' o manga Muslim sii ko gapa' o parinta a Pilipinas a go miapngaran o Muslim so bangsa a Pilipino a giyoto so di niyan dn tharimaan a ngaran sii sa miaona.

Aya dn a isa a mala' a kiadaobi ko manga Muslim sa Mindanao na kagiya so miamakasowa' sa basa English na siran dn i miphasbal sa kitapi' o manga Muslim ko parinta a Pilipinas, na so manga ulama a sasanaan o pagtaw na aya kalaan kiran na da dn a sabot iran ko basa English na di ran katawan o antonaa i giimbibitariayan o parinta a go so miamakasowa' sa English a manga Muslim, na miakatonay oto sii ko kiaakal o manga Muslim a di dn khabaot so rarad iyan sa taman imanto.

So Kiapakablang o Kiapaganada ko Islam (1960-2015)

Mianagipoon so kiapaganada ko Islam o manga Muslim sa Mindanao ko kiapakaoma o manga ulama a sosogoon a phoon ko ingd o manga Arab a go so phoon sa Istanbul, Turkey ko kandadato o Parinta a Usmaniyah, sa siogo o opakat o manga Ulama sa Turkey (Mashiyakha Islamiyyah) so isa ko manga alim iran a si *al Marhum Wajih Afandi Zayd al Kilani an Nabulsi*, sii ko manga Muslim sa Mindanao sa mimbaloy skaniyan a datar o ba aya Shaykh o Islam sii sa Pilipinas.

Inisampay skaniyan sii sa Mindanao ko ragon a 1331 *hijriyyah* - 1912 *miladiyyah*, na inalaw skaniyan o manga Muslim sa kapipiya ginawa, ogaid na da tanto mathay so masa niyan sa Mindanao na miasakit sa miakasogo' on oto sa kapakandod iyan sa Asitanah (Turkiyah) ko ragon a 1916 *miladiyyah*, na gowani a isampay roo na piotol o somosogo' on a panganadapan so sokay niyan a go datar o ba iran piakalipati so btad

iyang ko kakhasoy niyan sa Mindanao, na miatgl iyan a kanggastowi niyan sa ginawa niyan ko kapakakasoy niyan sa Mindanao sabap dn ko awid a akal iyan ko btad o Islam a go so manga Muslim sa Mindanao, ogaid na da mathay na miawafat skaniyan sa sii dn ko panagontaman iyan ko kipphanolonn iyan ko Islam.

Oriyan o *al Kilani* na miakatondog so kiapakaoma o dowa kataw a goro a phoon ko ingd o manga Arab, a pd kiran si as *Shaykh Mohammad Munib Kuzbari* miakaoma a phoon sa *Dimashq, Syria*, a skaniyan na alim ko kabatiyaa ko Qur'an a miakasombak on so kadaklan ko manga morit sii sa Ranaw, go si as *Shaykh Mohammad Samnudi* a skaniyan na goro sa Qur'an sii sa Haram sa Makkah na miakasombak on so manga morit sii sa Kotawato, go so si as *Shaykh al Hajj Nur* a phoon sa Malaya sa miakapaganad on so manga morit sa kata'o a Fiqhi, Tafsir a go Hadith.

Minipoon roo dn na miphoon so kaphagozor o kapphaganada ko kata'o o Islam sii sa Mindanao, sa miamakatindg so manga paganadan a Islam a go so manga ompongan iyan sii sa polo a Mindanao a go so manga polo sii sa Sulu.

Sii ko ragoon a 1961 na inphoonan a Misir so kapzogo' iyan sa manga ulama sii sa Pilipinas a giimakanggolalan sa al Azhar University a go so pangadapan a Wazarah at Tarbiyah (Ministry of Education), sa siogo' a al Azhar University so nm kataw ko manga ulama iyan sii sa Pilipinas a siran si:

1. al Ustad Ismael Shal
2. al Ustad Zaytun
3. al Ustad Ahmad Bibirsh Mutawalli
4. al Ustad Izz al Arab
5. al Ustad Abdurrahman Hussayn
6. al Ustad Mohammad Abdul Halim

Siogo' mambo a Wazarah at Tarbiyyah a Misir siki:

1. al Ustad Abdulfattah Atiyyah
2. al Ustad Abdul Halim
3. al Ustad Abdulqadir Diyab
4. al stad Jamaluddin Shalabi
5. al Ustad Abdulfattah al Hindawi

Miakazonosono' dn so kapphakaoma o manga ulama a phoon sa Misir a go si ko pd a manga ingd a Muslim a kna' o ba siran sosogo'a o parinta iran a datar i *al Ustad Mohammad Hussayn Khalil* a phoon sa Misir, a go si *al Ustad Elias Ismael* a phoon sa Indonesia. Giya dowa nan kataw a ulama na sii siran dn miawafat sa Pilipinas sa da siran dn kasoy ko manga ingd iran sa adn a minibagak iran a manga wata' iran a palaya dn miakowa a mapiya a miamakala' i sowa ko kata'o sa doniya.

So Kiapamakatindg o Manga Ompongan a go Manga Paganadan a Islam

So kiapamakatindg o manga opakat a Islam na miakasangan sa mala' sii ko kiapakaozor o Islam a go so manga Muslim sii ko blangan a kata'o a go kaphagingd, sa miasangan iran so manga galbk ko Islam a datar o:

- 1-Kaphagadna ko manga kalilimod (conference) a Islam a pphakadarpa on so manga ala a ulama a go so manga olowan sa pantag sa giikandirogoda ko btad o Islam a go so manga Muslim sii sa Pilipinas.
- 2-So kiapamakatindg o manga paganadan a Islam a phagosar sa basa English a go Arabic sa pantag sa kazinanada ko manga kalombayan a Muslim.
- 3-So kiapakambowata ko manga payagan a majallah (magazine) a go so manga kalangkapan a kasoratan a phagosar sa basa sii sa sold a pzinanadn iyan so pagtaw a Muslim.
- 4-Miaadn so manga panawagan (radio) a pphakasabotn iran so pagtaw ko btad o Islam.
- 5-So kiambabalay sa manga masjid a giikazambayangan o manga Muslim, so makapantag on ko manga ompongan o manga Muslim na katii siran:

1. Opakat o Manga Muslim sa Pilipinas (Muslim Association of the Philippines) miakatindg ko ragon a 1926 a sii miatharagombalay sa University of the Philippines o manga morit a Muslim a manga Indian, sii sa Bandar a Manila, na pd a miakapagolowan on na si Ahmad Domocao Alonto sii sa oriyen a skaniyan na Senator sankoto a masa.
2. Jam'iiyyat Kamilul Islam, a miakatindg ko ragon a 1936, a pagoolowanan i *Ustad Mohamamd Sadiq Anjali*, a skaniyan i miaona a opakat a miakatindg sii sa Marawi a go skaniyan i paganay a opakat a makatindg sa Madrasah a Islam sii sa polo a Mindanao.
3. Jam'iiyyat Iqamat al Islam, miakatindg ko ragon a 1955 sii sa Bandar a Marawi a pagoolowanan i *Shaykh Ahmad Bashir*.
4. Jam'iiyyat Hidayat al Muslimin a miakatindg ko ragon a 1948 sii sa Bandar a Marawi, a pagoolowanan i *al hajj Mohammad Kali sa Dansalan*.
5. Jam'iiyyat Mu'tamar al Islam a paganadan a basa Arab a go agama a miakatindg ko ragon a 1961, a pagoolowanan i *al Ustad Munir Tahir Qadi*.
6. Jam'iiyyat an Nahdhah al Islamiyyah, sii sa Kotawato ko ragon a 1961 a pagoolowanan i *Shaykh Salih Mohammad Badrudden*.
7. Jam'iiyyat Tarbiyatul Islamiyyah sii sa Bandar a Kotawato a miakatindg ko ragon a 1949 a pagoolowanan i *Shaykha Pasigan Buwa*.
8. Jam'iiyyat al Mu'tamar al Islami sii sa Sulu a pagoolowanan i *Bali Abu Bakar*.
9. Jam'iiyyat Muslimi Sulu, a pagoolowanan i *Abdullah Mama*.

So Kiasigo'a ko manga Morit a Phamangadi ko Manga Pompongan a Paganadan ko Ingd o Manga Arab:

Gowani a lomintad so doniya ko kiambono'ay a ika dow a ko ragon a 1945, na miphoon so manga Muslim sii ko kapphakaosor a baradniya a go rahasiyan, kaphagingd, kabilangataw, a go so kapzabota ko Islam, na miakablang so pamikiran iran, sa piamakasong iran so manga wata iran sii ko ingd o manga Arab na so sii ron sa Hijaz na sii ko ragon a 1948 na inisampay so bilang o manga morit roo sii ko pithibarang a manga madrasah sii sa Makkah sa 28 a morit, a so kalaan kiran na sii sa al Madinah University, na so sii ron miakasangor sa Misir a phamaganad siran sa al Azhar a go so Ma'had iyan al Buuth sa 119 a morit sii oto korgon a 1951.

So Kiadayamang o Manga Madrasah a Islam

1. Sii sa dow a Ranaw:

Miaadn so kapaganad sii ko dow a phangampong a Ranaw ko da pn kapakaoma o paganay a lompok o manga morit a miamaganad sa agama sii sa Makkah, na aya giinggalbk ko agama na si *ustad shaykh Mohamamd Sadiq* a olowan sa *Jam'iyyat Kamilul Islam*, sa miakabagr so kapphangnda'o ron gowani a makaoma so dow kataw a sosogoon a al Azhar a si *Ustad Taha Yahya* a go si *Ustad Abdulgani Sandang* a manga taw sa Indonesia sa rarad oto o kiapamisita i *Amir Mindalano* sii sa al Azhar ko ragon a 1958.

Miaadn a aya pompongan o kapaganad sa masa oto na so madrasah a *Kamilul Islam* sii sa Marawi a go so Madrasah a *Kulliyat al Ittihad al Islamiyyah* a pimbalay i *Amir Mindalano* a dipotado sa masa oto sii sa ingd a Malabang, na gowani a tompas so dow a goro sii sa Kotawato a go sii sa Sulu, Na miatatap dn so kapaganad sa madrasah oto sa taman sa kiapakaoma i *Ustad Edris Mindalano* a phoon sa Kotawato sa sii komiadm sa Malabang na biagowan iyan so manga sosonan o kapangnda'o sa kiaogopan on i *as Shaykh Mohammad Sattar Maruhum* a kalowasan a olowan sii sa *Jami'iyyat Iqamat al Islam*, sa aya somosomang kiran a tabang na si *Amir Mindalano* sa inosar iyan so tamok iyan a go so galbk iyan ko kapanimo' sa tabang sa pantag sa kapmbalaya sankai a paganadan a bago.

Gowani a isampay sa Marawi so paganay a sadzang a pd ko manga morit a miamaganad sa Islam sii sa Makkah al Mukarramah ko ragon a 1955 na initindg iran so kiniozorn ko kapangnda'o a Islam sa miokit ko kiapamakatingd sa manga madrasah a Arab na phoon roo na miabmbar so manga madrasah sii ko kadaklan ko manga ingd sii ko manga polo sa Pilipinas sa inisampay so bilangan o manga madrasah sa lomiawan sa magatos a madrasah.

2. Kotawato:

So pman so kapphaganad sa Kotawato ko da pn kamapakaoma o paganay a sadzang a manga morit a miamaganad sa Saudi Arabia na aya malalamba' roo a goro na sii sa Buluan na si *Ustad Shaykh Umar Bajunaid* a sosomangn a ogop i *Hajji Ebrahim Dato Lominug* a skaniyan na miaona a dipotado. Na sii sa ingd a Pagalongan na aya goro roo na si *Ustad Edris Mindalano* a oogopan i *Dato Kali Mabang* na sosomangn siran a ogop i *Dato Udtog* a mamarinta (governor) sa Kotawato. Sii pman sa sold a Kotawato na adn a dow on a madrasah a so isa on na kakaptan i *Sabila*, na so ika dow na kakaptan i *Edris Mindalano*, a sisiyapn siran i *Shaykh Abdullah Pasigan*. Sii pman sa ingd a Dinaig na so madrasah on na kakaptan pn i *Shaykh Edris Mindalano* a sisiyapn i *Dato*

Malambg Sinsuat, na miakabagr so kapphangadi roo gowani a maoama siran o sosogoon a al Azhar a si *Ustad Abdulgani Sandang*, a go so kiapakaoma o salompok a manga morit a miakapoon sa Hijaz sii sa Makkah a siran si *Ustad Salih Mohammad Badruddin*, a go si *Ustad Abdurrahman Abdurrahim* a go si *Ustad Esmail Salandab* a go si *Ustad Abdulgafur*.

Mindakl so manga morit iran, a go mindakl so manga madrasah roo na si *Ustad Salih Mohammad Badruddin* na miadn sa opakad sii sa Kotawato a bithowan iyan sa *Jam'iyat an Nahdhah al Islamiyyah* sa inogopan on a manga ala a taw sa Kotawato, na mimbabay siran roo sa madrasah a aya dn a komikibir on na si *Salih Mohammad Badruddin*. Si pman si ustad Abdulgafur na kinibir iyan so *Madrasah ar Rashidah* a so pimbabay sa Buluan a sisiyapn i Dato Luminug. Na si *Ustad Esmail Salandab* na kiptan iyan so *Madrasah ar Rashidah* sii sa Ampatuan. Si pman si *Ustad Abdurrahman bin Abdurrahim* na piakatindg iyan so *Madrasah ar Rashidah* sii sa Lapulapu, Maganoy sa Kotawato.

3. Sulu:

So kapphaganad sii sa Sulu na thatandingann o manga ulama a sosogoon a al Azhar sii sa Pilipinas ko masa a katatago' iran sa Sulu, na gowani a mndod siran sa Indonesia na aya miakakapt on na si *Ustad Yahya Rajai* a pkhaogopan on i *Ustad Yacob Ismi* a imam ko masjid sa Tulay, Julo, Sulu, na gowani a mamakaoma so manga morit a miamaganad sa Sdpan a si *Ustad Imam Galib* a go si *Ustad Qalbi Tupay* na miakabagr so kapphaganad sa kata'o sii sa polo a Sulu.

Na sii sa Julo, Sulu, na adn a *Kulliyat Muslimi al Filibin* a pphangndaowan sa manga kata'o a civil a go manga kata'o ko agama a Islam a datar o Tarikh, al Fiqhi, at Tawhid.

Miatatap dn so sabaad ko manga ma'had sa Marawi a da dn mathphd so lalakaw niyan ko ilmo' a datar a *Ma'had Mindanao al Arabi a Islami*, a miapakaliyo iran so pinggastos a manga morit a miakapangdi ko manga paganadan sa liyo a Pilipinas, a mimbabaloy siran a manga alim sii ko agama.

Imanto na so Ma'had Mindanao na miozor sa mimbabay a university pmbthowan sa *University of Muslim Mindanao*. Adn a iskowilaan iyan a English a madakl a matatago'on a manga courses ko college.

Sii sankai a marani a masa na miakatindg a *Ma'had Marawi al Islami* sii sa Dansalan, Marawi a minggolalan sa panagontaman i Sultan Rashid Sampaco, sa bialoy niyan a Ma'had a libri so kapphangadi on o manga morit sa miakaogop oto ko kialoagi ko manga morit ko kapangadi. Siomang o manga ulama si Sultan Rashid Sampaco sabap ko kapiya o galbk iyan ko agama. Na aya manga ala a ulama a somirog on na si: Alim Ulumuddin Said, Mukhtar Abidin, Zaynuddin Bato, Bashir Edris, Edris Mindalano, a go so manga pd a manga ulama a da sii maaloy so manga ingaran iran sabap ko kaphakatas anka'i a sorat sa ipoon ko kiapakatindg iyan na taman imanto na phlalakaw dn sii ko kasasakodowi niyan ko manga morit, sa miozor so ngaran iyan imanto sa mimbabay a University a Jamiatu Marawi al Islamiyyah (*Marawi Islamic University*) a adn a iskowilaan iyan a pphaganadan sa English.

Miakatindg pn so *Ma'had al Waqf al Islami* a pagoolowanan i Mohammad Salih Usman (al Shaykh) sii sa Marawi City a sosomangn a mala' a tamok o sabaad a manga kawasa sii sa Saudi Arabia. Madakl a manga wata a miapakaliyo ankanan a Ma'had ka kagiya adn a kulliyyah iran a pkhapasadan o manga morit ko kata'o ko Islam.

Miakatindg so isa a mapiya a Ma'had a pmbthowan sa *al Ma'had as Shar'iy* a sii miakatindg sa bandar a Baguio sii sa Luzon, a kakaptan o manga ulama a manga Mranaw a pagoolowanan siran i Dr. Faruq Abdurrashid a skaniyan i pagampaganay a Mranaw a makapasad sa Doctoral Degree ko Shari'ah Islamiyyah sii sa al Madinah Islamic University sa Saudi Arabia.

Giyankanan a paganadan a Islam na pphakapoon on so manga morit a da' a lagid iran a mababatak ko katharo' sa basa Arab, sabap sa aya dn a katharo' sa sold anan a Ma'had na basa Arab, sa miapayag a da' a datar iran a mapiya a paganadan ko basa Arab sii sa Pilipinas a go so manga kata'o ko Islam. Aya kapangadi san na dowa ragon na pphakaliyo ron so manga morit na ptharos siran mangadi sa kulliyyah sii ko manga university a Islam sii sa doniya.

Miakatindg sii sa Marawi so *Ma'had Ibn Thabit li Tahfidh al Qur'an*, a isa nan a mapiya a paganadan ko kalangag sa Qur'an sii sa Pilipinas, sa madakl a miapakapasad iran a manga morit a miakalahar ko Qur'an, a go so pphakapasad on na pkhabarasa ko katharo' sa basa Arab.

Giyankaya a dowa a Ma'had a miaaloy na miatankd a siran i da' a lawan iyan a mapiya a pangadian ko basa Arab a go so ilmo' ko Islam.

So Kinimbawataan ko Kiaato o manga Muslim:

Sii ko ragon a 1972 na piakalangkap i Marcos a giya Pilipinas na kiakolambowan sa atoran a Askar (Martial Law) sa piakindadap iyan so manga lowan a somosopak on sa politika. Oriyan o kianggolawla o Jabida Massacre sii sa Corregidor, a giyoto so kiapolanga ko nm polo' a Muslim a pmbarasaan ko kapagaskar o parinta a Pilipinas, a sianka' iran so galbk a kanggobata iran sa Sabah, Malaysia ka agiya antap o parinta a Pilipinas a khowaan iyan a Sabah sa tgl ko parinta a Malaysia, na pantag sa di katokawi ko antap a marata' i Marcos na paliyogat a palaya dn matay anka'i a manga Muslim ka an di khatokawi. Ogaid na lominimo so Allah sa adn a sakataw kiran a da matay sa miakaphatiolog ko pimping a kilid a ragat na da skaniyan mapatay o miamono' kiran aya ngaran iyan na si Robin Arula a skaniyan na Tausug, na minisampay ki Congressman Harun al Rashid Lucman, na biokakay niyan so pamikiran i Marcos sa piakatokaw niyan so manga Ambassador a manga Muslim a go manga Arab sii sa Manila.

Sabap roo na miakapamikir so manga olowan o manga Muslim a patoray dn so kapakaadn sa kaokhaog (movement) a pantag sa kapagatowi ko parinta a Pilipinas. Si Tun Mustafah a Chief Minister sa Sabah, Malaysia, na piakatokaw o manga olowan o manga Muslim sa kitaros ankoto a mapipikir iran, na miakaayon so Chief Minister sabap sa skaniyan na Tausug a mimbalo a Malaysian, sa miaadn so kapmbarasa a askar sii sa polo a Jampiras sii sa Sandakan, Sabah, Malaysia, na so paganay a salompok a biarasa roo na siyaw polo' siran kataw a pthawagn a Top 90 Black Shirts.

Oriyan o kiambarasa na mimbalingan siran sa Mindanao na siran pman i miarasa ko kalangkapan a manga kangodaan a Bangsamoro ko manga kalasan sa Mindanao.

So Kinimbawataan ko Moro National Liberation Front (MNLF)

Si Prof. Nur Misuari na piakatindg iyan so kaokhaog sii sa Tripoli, Libya, ko ragon a 1974 sa inosar iyan so sataga' a Moro sii ko ngaran o kaokhaog iyan, na ipoon roo dn na so Moro na miapayag sii ko manga payagan a sorat a go sii ko manga panawagan a sowara sii sa doniya.

Miakithidawa' so MNLF ko sondaro o printa sa lomiawan so 200,000 a miashahid ko manga Muslim, a go sobra so 300,000 a miakambakowit a Moro sii sa Sabah, Malaysia. So mambo' so parinta a Pilipinas na kiapn'dan ko kadakl o miatay a sondaro a go so kala' o giimanggasto a pirak ko giikathidawa'. So kiapanagompot ankoto a kathidawa' na miagdam o opakat o manga Muslim sa doniya a Islamic Conference a patoray a kapanabangan iran so manga Muslim sa Pilipinas na miamanogo' siran sa manga taw iran a zorimann iran so giikathidawa' sa Mindanao na aya miaonga oto na miaadn so Tripoli Agreement ko pagltan a MNLF a go so parinta a Pilipinas ko ragon a 1976, sa panamar o olowan o manga Muslim sii sa Libya a si Muammar al Gadhafi, a tanto a mala' a tamok a miaosar a Libya ko kapthabangi ran ko manga Moro sii sa Mindanao.

Miatatap dn ankoto a giikambitiarai sa taman sa miakasambi a olowan si Cory Aquino, na mitataros dn so giikambitiarai. Na so kiapakasambi a dato i Fidel Ramos na mianinggaposan sa so MNLF na kinowa iran so kapndato'i sa ARMM sa bigan si Nur Misuari sa manga kadato a liyo ko kiabaloy niyan a Governor sa ARMM, sa taman sa kiaawai niyan on sa da dn a mala' a miaalin ko karrgni ko manga Muslim sa Mindanao a go sii sa sold a ARMM.

So Kinimbawataan ko Moro Islamic Liberation Front (MILF)

So kiapakatindga i Nur Misuari ko MNLF sii sa Libya na pd iyan si Alim Salamat Hashim a aya niyan kalowasan. Sabap ko kambida' iran sa tindg ko garobat a go so paratiaya ko Islam, na miakamblag siran sa piakatindg i Ustad Salamt Hashim so MILF sii sa Mindanao, na tomiaalok on so kalangkapan ko manga ulama sabap ko kababaloy niyan a Alim a datar iran.

Lomialakaw so giikapakithidawa' a MILF ko sondaro o parinta, a mindodorog iyan so garobat o MNLF, ogaid na di siran phagisaisa ko kapnggarobata ko parinta a Pilipinas. Mianamar so MILF ko galbk iyan ko Jihad sa taman sa miapakatindg iyan so mala' a kampong iyan a bithowan sa Qaidah Abu Bakr sii sa pagltan a Maguindanao a go Ranaw, sa mimbaloy so darpa' a mala' a ingd a kakadnan o manga mujahidin.

Pinggalbk o printa i Ramos a kapakizinabota o MILF sa mbgan siran mambo sa kadato a datar o inibgay ki Nur Misuari, ogaid na da dn matrang so Amirul Mujhaidin a si Ustad Salamat Hashim, na sii ko kiapakasambi' a dato i Joshep Estrada na piakanggolalan iyan so lankap a kathidawa' ko MILF sii sa Mindanao na minitana' so pinakamala' a kiathidawa', a mianinggaposan ko kiaagawa iran ko Qaidha Abu Bakr, sa miakatkas so manga Mujahidin, ogaid na da siran dn kalobayi ko panagontaman iran.

Sii ko kiapakasambi a olowan i Gloria Macapagal-Arroyo na miawafat mambo' si Ustad Salamat Hashim, na inphoonan iyan so kaadn o kapmbitiara'i o dowa makambabala', sa miakaayon so MILF sa montod siran sa lamiasaan na sii ko kiapaninggaposan o bitira iran na da tarimaa a Supreme Court sa kiokom iyan a so kapasadan o parinta a go so MILF na sopak ko amoran a pangitaban a Pilipinas na miaolg ankoto a kapasadan sa da makambatas.

Sii ko kiapakazambi' a olowan i Benigno Aquino III, na pinggalbk iyan so kitaros o giikambitiara'i sa plobaan so manga sabap a kiaola o miaona a bitira sa miakaayon so MILF, na miagontoda' so dowa a akila a totonggoan siran a Malaysia, a go so manga pd a ingd sii sa doniya, sa mianinggaposan so galbk iran sa kiapirmaan so Comprehensive Agreement on the Bangsamoro (CAB) na miaonga niyan so kinisoratn ko pangitaban a Bangsamoro Basic Law (BBL) a pmbaloy a amoran a kitab o Bangsamoro ko kapngobirno niyan a katii a kapapantagan a kaphagimasada on sii sa Congress a Pilipinas.

So Kinimbawataan ko Manga Opakat a Islam:

Madakl a miamakatindg a manga opakat a Islam sii sa Mindanao na so sabagi' on na miada so kaokhaog iyan ko kialagaday o masa, na so sabagi' on pman na miatatap dn a makatitindg sank'a'i a masa a kapapantagan.

So manga opakat a miangaona a miada' sa itongan sa masa ini na so: Muslim Association of the Philippines, so Ansar al Islam a pikatindg anan i Domocao Alonto, so SMT Tablig, so Rabitah al Mu'allimin a piakatindg i Abdulwahab Amerol (Pandapat) a go so manga pd a opakat.

So pman so miatatap a manga opakat a Islam na siran so:

al Insan Islamic Assembly a piakatindg o manga iskowila sa Engineering sa Mindanao State University sa Marawi City a pagoolowan siran i Engr. Kayamora Maute ko ragon a 1972, pd a sabap a kiapakatindga on na so kiazoramig o manga kangodaan ko kapzold iran ko manga opakat a greek letter organization a pitharagombalay o manga Yahudi.

So Insan na opakat a piakatindg sa pantag sa kazakodowi o inampda on sii ko ginawa niyan sa kabaloy niyan a tarotop a Muslim a mababarasa so ginawa niyan ko kasakodowi ko manga Muslim, a go so kazinanada niyan ko ginawa niyan sa makala' i kata'o ko Islam a go so kata'o sii ko doniya, a go manggalbk iyan so simba ko Allah, sa taman sa makamoayan so Sharia a aya pangitaban o manosiya.

Ipoon ko kiapkatindg iyan na taman imanto na da niyan dn kalpasi so sakodo niyan ko manga morit sa English a pmbthowan sa *Summer Remedial Class*, sa miabarasa iyan so sobra sa to polo nggibo a manga iskowila a so kalaan on na palaya dn miamakapasad ko manga pipiya a course sii sa MSU a go so manga pd a Univesity sii sa Pilipinas.

Miabagombar so manga membro niyan sii sa Middle East sabap ko kadakl a Engineer a makababangnsa on, sa so manga district iyan na mindakl ko manga ingd sa Sdpan a datar a Jeddah, Riyadh, Dammam, al Khubar, sii sa Saudi, sii sa Qatar, sii sa Emarate, sii sa Cairo, sii sa Manila a go so manga pd a darpa'.

Aya Murshid anka'i a ompongan na si alim Hassanor bin Maka Alapa a totonggoan iyan so manga galbk anka'i a opakat o makasososon ko Islam antaa ka di, sa kapaar iyan so kithaplkn iyan ko galbk o Insan amay ka makasopak ko Islam, sa taman imanto na da' a miapakambowat iyan a pandoan sa ba adn a miasopak o Insan a sogoan o Islam sii ko manga galbk iyan ko Islam.

So **Marakaz as Shabab al Muslim fil Filibin**, piakatindg i Mohammad Qasim Tarusan (Abu Nabil), a isa ko manga ulama a miakapasad sii sa Kuwait University. Inogopan o manga pagari niyan a manga ulama, sa madakl ko manga kangodaan a minitadok kiran sabap ko kadakl o manga galbk iran ko Islam a sosomangn a pirak o manga opakat a Islam sii sa Kuwait a go sii ko manga pd a ingd a Arab. Tanto a mala' a pirak a miokit kiran a pantag sa ipmbabalay sa maroni a Masjid sii sa Pilipinas, sa misabap roo na miamakatindg so pinggatos a manga masjid ko phitibarang a darpa' sii sa Pilipinas.

Inokitan siran a madakl a scholarship a pantag ko manga papasang a manga morit a phamangadi sii sa Kuwait a go sii ko manga pd a ingd o manga Arab. Adn pn a isasana kiran a scholarship sii sa sold a Pilipinas a kiasabapan ko kiapamakapasad o manga papasang a manga morit ko pithbarang a manga blangan o kata'o.

Inisana kiran o manga Arab so kiapakatindga ko manga paganadan o manga wata a ilo a rakhs o gasto iran ko kapphaganad iran sankoto a manga paganadan a aytam.

Miapamakatindg iran so madakl a pamoronan a kakhaoyagan, a go kandagang a miapayag so kiapamakalaba niyan sa miakaogop oto ko kiapakaozor o kaoyagan sii sa Ranaw.

Gowani a somold siran ko kapholitika sa miompaka siran a go so Umpia Party, na minisabap roo na miabagnas so manga galbk iran ko kapanamok, ka miatapoyon ko gasto ko politika a giyanan i isa a kapipiligro o kapamolitika a igira da makompn na pagantonn iyan so tamok o taw odi na so kompaniya sa taman sa isampay sa gokt a kakayon o taw na matharipasa niyan dn sa inam ko kapakataban.

So **Jama'at Tablig**, miapayag so bagr iyan sii sa Ranaw gowani a makaoma so isa ko manga ulama a si Maulana Faisal Abdullah, a makapopoon sa Pakistan ka skaniyan i kalowasan i Ustad Salamat Hashim ko kagagalbka iran ko Jihad a MILF, na minggibas on na aya tiayod iyan na so kathabligh.

Sii ko da niyan pn kapakaoma na maaadn dn so Jamaah Tablig sii sa Ranaw ogaid na di tanto maririnayag so bagr iyan a go korang a kagagalbka on o manga taw, na so kiapakaoma i Maulana Faisal na miakabagr sa mindakl so manga taw a somiold on.

Aya mala' a antap anka'i a galbk na so kapanampay ko Islam ko kalankapan a pagtaw, sa pakaphapasodn iran so onayan o panolon iran ko nm a manga galbk sii ko Islam (six points) sa di siran on mliyo ko manga galbk iran.

Issnggay ran so kaliyo ko kapanolon ko salakaw a darpa. Sa adn oto a tlo gawii, na adn pman a pat polo gawii, na adn pman a pat olan, na adn pman a saragon, na phlalalakaw siran sa kapanolon.

So rinayagan ankaya a galbk ko agama na mapayag a madakl ko manga Muslim sa Pilipinas a miamangpd on, a go missnggay siran ko kandiditaran a siyayanan iran so kanditar sii sa Pakistan a go Bangladesh, sa babalowin iran oto a okitokit a amay ka sanang a phangpd ka sankanan a Jama'ah Tabligh na makapnditar ka sa nkanan a soson a nditarn a missnggay so bontal iyan ko kalilid a manga nditarn.

Adn pn a manga opakat a Islam a da sii maaloy sabap ko kapontok anka'i a bandingan, a katatamanan so blangan iyan.

So Manga Paganadan a English sii sa Ranaw:

So pman so manga paganadan a English o manga Muslim sii sa Pilipinas na tanto a madakl, a so kalalayaman ko pithibarang a manga College a adn a missnggay a manga subject a Islam a ipphamangnda'o sii ko phitibarang a course iyan. Isa a mala' on a miakatindg na so Jamiatul Filibin al Islamiyyah (JPI) a go so Pangarungan Islamic College –a miada dn sa itongan ka kiagn'kan- a go so Pacasum College.

So pman so paganadan ko English a aya lalakaw niyan na so okit a secular ko kapaganad na aya mala' on a paganadan a miaadn sii sa Ranaw na so Mindanao State University a onga o panagontaman i Senator Ahmad Domocao Alonto a miagaga niyan ko Congress a Pilipinas so kapakatindg iyan sii ko ingd o manga Mranaw, a aya dn a antap iyan na so kapakabagr o kapkhisaog (integration) o pagtaw a Muslim sii ko parinta a Pilipinas, sa misaon'k so galbk o pphamakapasad on sii ko giikanggalbk ko manga kamalan o parinta sa makambkn so maana o demokrasiya sii ko poso' o pagtaw a Muslim, sa kababayaan iran anka'i a parinta ka kagiya aya kiran pzokay a sabap a ipkhaoyag iran.

Ipoon ko kiapakatindg a MSU sa taman imanto na miapakaliyo niyan so pinggibo a manga Muslim a go kna' a Muslim a gomagalbk siran ko manga pangadapan o parinta a go sii ko kalilid a manga galbk sii sa Pilipinas a go sii ko liyo niyan.

So MSU i isa a paganadan a mabagr a kapmbataka niyan ko manga Muslim sa kapphangsb kiran o sabot ko kaoyagoyag a demokrasiya a da a lakit lambay niyan ko agama Islam sabap sa skaniyan na lankap a paganadan a mamamankolong ko secularism a pakambblagn iyan so doniya a go so agama.

Isa a papak a MSU so kiapakatindg on o King Faisal Islamic Institute, a pphaganadan sa manga kata'o ko doniya a adn a kata'o ron a pmbthowan sa Sharia, ogaid na so kipphangndaon on ko basa Arab na tanto a malobay a di khasanaan o morit a phakapasad on o ba niyan misabot ko Qur'an sa mokit ko kiaknala niyan ko basa Arab. Di ron khaoyag so kiphangndaon ko Islam sa matolangd a datar o kaiinama on o Islam, sabap sa moonot dn oto sii ko kagiya so MSU na paganadan a secular a di niyan igagatang so Islam, na so basa Arab na aya basa o Islam, na so kapakabagr iyan sankanan a paganadan na aya maana niyan na so kaphakabagra on ko Islam, na di anan khabayaan o parinta a Pilipinas.

Kna' o ba so kaphakabagr o paratiaya o manga Muslim a pphakapasad sa MSU na ba pantag sa kagiya so paganadan na igagatang iyan so Islam, aya sabap a kaphakabagr o paratiaya o pphamakapasad on a Muslim, na so kababaloy ran a Muslim a iaawid iran a akal so Islam na pphaganad siran ko Islam a nggolalan ko manga opakat a Islam a matatago' on a datar o Insan District sa MSU a go so manga

pd a opakat a Islam a matatago' on, a galbk oto o manga morit on a go so sabagi a paganadan a Islam sii sa Ranaw a gii mrarad sii sankai a manga morit a pphamakapasad sa MSU.

So Masjid Faisal i isa a darpa' o simba a pphamola ko paratiaya ko manga Muslim, ioman roo so manga pd a masjid a makasosold sa kampong a MSU a datar o masjid a Fail Khayr a go so manga pd a masjid a matatago' on.

Langowan a kaokhaog a kklmn iyan a aya galbk iyan na Islam a di niyan igagatang so kapakabagr o basa Arab a basa o Qur'an na so tontot iyan na malobay sii ko tindg on o Islam, sabap ko kibabagak o onayan a iphakabgr o Islam a so kasabota o Muslim ko basa niyan a pakaasal.

Paliyogat ko Muslim a mala' i sambatan ko agama niyan a kapakatindg iyan sa paganadan a University a khabaloy a kota' o Islam ko katatago' on o manga kata'o niyan a aya onayan iyan an so basa Arab, a go thagoon on so pizoson a kata'o a ipthagompiya o Islam a datar o kata'o ko science a go so technology a aya basa niyan na English. So pman so manga kata'o ko *humanities* na aya bo' a khawaan on na so soson a mapangingindaw o Muslim a phakaogop on ko kapakaozor iyan ko kababaloy niyan a pagtaw o Islam.

Giyanan i mapontok a kilangan o btad o Islam a go so Muslim sii sa Pilipinas a simalaw ami a matago' anan sa darm o Muslim ka an pphakablang so nawnaw niyan ko btad iyan a aya on pd a phakasogo' a go phakaoyat ko kapanagontaman iyan ko katankda niyan sa ginawa niyan a isa skaniyan a Muslim a adn a kabnar iyan a go adn a mala' a romasay niyan ko kibabatog iyan a so kindatoon iyan ko kitab iyan a Shari'ah Islamiyyah.

وَأَقُولُ قَوْلِي هَذَا وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِي وَلَكُمْ وَلِسَائِرِ الْمُسْلِمِينَ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ فَاسْتَغْفِرُوهُ
إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ.

Wa aqūlu qawlī hādā wa astagfirullāha lī wa lakum wa lisāiril Muslimīn min kulli dambin fastagfirūhu innahu Huwat Tawwābur Rahīm.